

Εισήγηση του Χριστόφορου Κοσμίδη, επίτιμου αρεοπαγίτη

Η Μελέτη του Αναιρετήριου και η Διαχείριση των Λόγων του

Εισαγωγικές Σκέψεις

- Στον Άρειο Πάγο προαγόμαστε «κατ' αρχαιότητα»¹.
- Οι «πελάτες»² μας αναμένουν έργο «άριστης ποιότητας»³.
- Η αξιοπιστία μας **δεν** είναι αυτονόητη· πρέπει, διαρκώς, να την αποδεικνύουμε⁴.
- Για την αποτελεσματική άσκηση του αναιρετικού ελέγχου απαιτείται ιδιαίτερη προετοιμασία⁵ και αυξημένη επιμέλεια⁶.
- Το θέμα της εισήγησης, συνιστά μια μικρή, πρακτική συμβολή στην προετοιμασία όσων θα ήθελαν να γίνουν λίγο περισσότερο αποτελεσματικοί στην άσκηση του αναιρετικού ελέγχου.

---

¹ Αυτό υποδηλώνει ότι οι περισσότεροι φθάνουμε εκεί στο τέλος της καριέρας, έχοντας μπροστά μας μόνο ένα μικρό χρονικό διάστημα περαιτέρω υπηρεσίας, το οποίο δεν επαρκεί για την εξοικείωση με τον μηχανισμό του αναιρετικού ελέγχου και για την αποτελεσματική λειτουργία μας μέσα σ' αυτόν.

² Όλοι, δηλαδή, όσοι καταφεύγουν στον Άρειο Πάγο, ελπίζοντας [βάσιμα ή αβάσιμα] στην αποκατάσταση των σφαλμάτων του δικαστηρίου της ουσίας· και πέρα από αυτούς, όμως, όλοι οι εκπρόσωποι του νομικού, επιστημονικού χώρου, που παρακολουθούν με ενδιαφέρον και σχολιάζουν την εξέλιξη της αρεοπαγитικής νομολογίας.

³ Όλο και πιο συχνά, η «ποιότητα» κάποιων «δειγμάτων» του αναιρετικού ελέγχου αμφισβητείται έντονα! Η κριτική **δεν** είναι πάντοτε κακόβουλη. Αξίζει τον κόπο να προβληματιζόμαστε από αυτήν, να την προσέχουμε και να προσπαθούμε περισσότερο.

⁴ Το δικαστικό κύρος κατακτάται ή απόλλεται ανάλογα προς τη συμπεριφορά και την αποδοτικότητα εκάστου λειτουργού. Ας μην ξεχνάμε ότι, σε τελευταία ανάλυση, η μόνη ικανοποίηση, που παίρνουμε από την άσκηση του λειτουργήματός μας και που παραμένει μετά την αφυπηρέτηση, είναι η ευαρέσκεια των «πελατών» μας για το έργο που τους έχουμε προσφέρει.

⁵ Εξειδικευμένη [«στοχευμένη»] προετοιμασία, πριν ενταχθεί κάποιος στον αναιρετικό μηχανισμό· διότι, ακόμη και για τους «καλούς» δικαστές, η εύορκη προϋπηρεσία στα δικαστήρια της ουσίας δεν υποκαθιστά την έλλειψη εμπειρίας από τον αναιρετικό έλεγχο. Πράγματι, για τον δικαστή της ουσίας σημασία έχει το τι αποδεικνύεται· για τον αναιρετικό δικαστή σημασία αποκτά μόνο το τι έχει δεχθεί ως «αλήθεια» [ως «αποδεδειγμένο»] το δικαστήριο της ουσίας [=το ποιες είναι οι «παραδοχές» του]. Όσο νωρίτερα μάθει κάποιος να τα ξεχωρίζει αυτά, τόσο καλύτερα!

⁶ Ως προς την επιμέλεια, είναι προφανές το ότι όποιος δεν κατόρθωσε να την επιδείξει ως ουσιαστικός δικαστής, ούτε ως αρεοπαγίτης πρόκειται να την αποκτήσει. Το αντίθετο συμβαίνει κάποιες φορές, όταν τα επιγενόμενα προβλήματα σωματική ή ψυχικής υγείας [ή κάποια άλλα] ματαιώνουν την αποτελεσματικότητα ορισμένων, που ήσαν επιμελείς στο παρελθόν.

Από πού Αρχίζουμε και πώς Συνεχίζουμε;

- Προεισαγωγικά και μόνο⁷, από το παραδεκτό της αιτήσεως αναιρέσεως και του δικογράφου των προσθέτων λόγων.
- Κατόπιν, από το εισαγωγικό δικόγραφο της δίκης⁸, την απάντηση του αντιδίκου, τις υπαγωγικές κρίσεις του πρωτοβαθμίου δικαστηρίου και τη λύση που έδωσε· με αποδελτίωση⁹ πάντων των ουσιωδών.
- Στη συνέχεια, με την έφεση¹⁰, τις παραδοχές και τις υπαγωγικές κρίσεις του εφετείου και τη λύση που έδωσε· με αντίστοιχη, επαγωγική¹¹ αποδελτίωση.
- Τέλος, με τη μελέτη του αναιρετήριου¹², κατά την οποία παραλείπουμε¹³ ό,τι έχει ήδη αποδελτιωθεί.

---

⁷ Όπως θα φανεί στη συνέχεια, στην ευκολότερη διαχείριση των αναιρετικών λόγων βοηθάει μια «επαγωγική» προσέγγιση της δικογραφίας. Εάν, όμως, η αίτηση αναιρέσεως ή το δικόγραφο των πρόσθετων λόγων έχουν ασκηθεί अपαράδεκτα, καθίσταται περιττή οποιαδήποτε άλλη έρευνα. Γι' αυτό «προεισαγωγικά» αρχίζουμε από την έρευνα του παραδεκτού της άσκησής τους.

⁸ Εδώ, θα μπορούσε κάποιος να αντιλέξει, παρατηρώντας: «τι μας χρειάζεται η αγωγή, όταν στον Άρειο Πάγο βρισκόμαστε μπροστά σε λόγους αναιρέσεως»; Επιτρέψτε μου, λοιπόν, να επιμείνω, καταθέτοντας την προσωπική μου εμπειρία. Όταν κάποιος ξεκινάει από τη αρχή, με την «επαγωγική» μελέτη της δικογραφίας, μπορεί πολύ πιο εύκολα να παρακολουθήσει την εξέλιξη μιας υπόθεσης και να εντοπίσει τα ενδεχόμενα σφάλματα του δικαστηρίου της ουσίας, πριν ακόμη τα επισημάνει ο αναιρεσειών. Τότε, η τυποποίηση των προβαλλόμενων αναιρετικών λόγων γίνεται ευχερέστερα. Ο εισηγητής έχει κατανοήσει σε βάθος την υπόθεση και μπορεί ευκολότερα να απαντήσει στους λόγους που προβάλλονται. Ακόμη, αν υπάρχουν πλημμέλειες που δεν αναδεικνύονται στο αναιρετήριο, πάλι ο κόπος δεν πάει χαμένος· αν η υπόθεση έχει «στραβώσει» χωρίς ο αναιρεσειών να μπορεί να το εκφράσει σωστά, σε κάποιες περιπτώσεις δίνεται η ευχέρεια της κατ' εξαίρεση αποκατάστασης, με αυτεπάγγελτη ενέργεια του εισηγητή (ΚΠολΔ 562 παρ.4).

⁹ Τι σημαίνει «αποδελτίωση»; Σημαίνει ότι για κάθε ζήτημα [από αυτά που ανακύπτουν ή διαπιστώνονται κατά τη μελέτη της δικογραφίας] ή για κάθε λόγο αναιρέσεως δημιουργούμε ξεχωριστή «δέλτο»· ένα ξεχωριστό σημείωμα, σε ημίφυλλο, το οποίο επιδέχεται ορθολογική μετακίνηση μέσα στο σύνολο των σημειωμάτων που θα δημιουργηθούν για την ίδια υπόθεση και στο οποίο είναι εφικτό να προστίθενται νέα σχόλια, ανάλογα προς την ωρίμανση [μέσα στο μυαλό του εισηγητή] της λύσεως που πρέπει να δοθεί ή του συμπεράσματος στο οποίο θα καταλήξει η διάσκεψη. Το να γράφει κάποιος σε τετράδιο έχει λιγότερη πρακτική αξία.

¹⁰ Ποιος από τους διαδίκους άσκησε την έφεση και ποιους ισχυρισμούς προέβαλε.

¹¹ Το «επαγωγική» δηλώνει ότι από τα πολλά, που γράφουν οι διάδικοι στα δικόγραφα ή καταγράφει το δικαστήριο της ουσίας στην απόφασή του, διαλέγουμε μόνο όσα έχουν σημασία για τον αναιρετικό έλεγχο και τα μεταφέρουμε στη θέση [στο αντίστοιχο ημίφυλλο] όπου θα αξιολογηθούν.

¹² Σ' αυτό το σημείο της μελέτης, ο εισηγητής έχει αρχίσει ήδη να διαμορφώνει άποψη για το αν η προσβαλλόμενη απόφαση είναι σωστή ή λανθασμένη. Έτσι, η πρόοδός του στη μελέτη του αναιρετήριου προχωράει πιο γρήγορα· ο εισηγητής διαισθάνεται, πλέον, τη βασιμότητα των αναιρετικών λόγων [θετικά ή αρνητικά].

¹³ Το «παραλείπουμε», εδώ, δεν έχει καθόλου αρνητική φόρτιση! Έχοντας διαβάσει και αποδελτίώσει, ήδη, τις παραδοχές της προσβαλλόμενης απόφασης, δεν χρειάζεται να τις ξαναδιαβάσουμε λέξη προς λέξη, μέσα στο αναιρετήριο· τις διατρέχουμε «διαγώνια» και εστιάζουμε μόνο στους αναιρετικούς ισχυρισμούς. Ο προηγούμενος κόπος δεν πάει χαμένος!

- Γίνεται τυποποίηση ενός εκάστου από τους προβαλλόμενους λόγους¹⁴.
- Ομαδοποιούνται οι λόγοι, που επιδέχονται παράλληλη αντιμετώπιση¹⁵.
- Κατατάσσονται σε ορθολογική σειρά, δια να διευκολυνθεί η διαχείρισή τους¹⁶.
- Ακολουθεί μια πρώτη εκτίμηση, από τον εισηγητή, για κάθε ζήτημα¹⁷, προκειμένου να μπορέσει να γίνει σαφής κατά τη διάσκεψη¹⁸.

Για το Παραδεκτό της Συζήτησης στο Αναιρετικό Τμήμα

- Κλήτευση απάντων, όσων πρέπει να κλητευθούν¹⁹.
- Κλήτευση εμπρόθεσμη²⁰.
- Νομιμοποίηση των πληρεξουσίων δικηγόρων²¹.
- Συμπλήρωση τυπικών ελλείψεων²².

¹⁴ Ο αναιρεσίων, συνήθως, παραθέτει τις παραδοχές και τις εξ αυτών απορρέουσες κρίσεις του εφετείου, διατυπώνοντας τα παράπονά του. Οι τίτλοι που βάζει στα παράπονα αυτά [=ο εκάστοτε, κατά την άποψή του, ιδρυόμενος αναιρετικός λόγος] δεν δεσμεύουν τον εισηγητή αρεοπαγίτη. Αυτός είναι αρμόδιος για την ορθή ανάγνωση των παραπόνων και για την υπαγωγή τους σε κάποια περίπτωση λόγου αναιρέσεως, από τις προβλεπόμενες στις ΚΠολΔ 559 ή 560.

¹⁵ Αυτό γίνεται χάριν της ορθής διαχείρισεως του δικαστικού χρόνου, ο οποίος είναι λίγος και κοστίζει πολύ! Όσα μπορούν να απαντηθούν παράλληλα ή με ενιαίο τρόπο, συγκεντρώνονται και αντιμετωπίζονται στις ίδιες παραγράφους [=σκέψεις] της απόφασης που θα εκδοθεί.

¹⁶ Αυτό γίνεται ανεξάρτητα από τη σειρά που οι αναιρετικοί λόγοι έχουν στην αίτηση αναιρέσεως. Συνήθως, προηγείται η απάντηση στους «ουσιαστικούς» λόγους, σ' αυτούς, δηλαδή, που απαιτούν παράθεση των ουσιαστικών παραδοχών του εφετείου. Έπονται οι «δικονομικοί» λόγοι, εφ' όσον είναι αβάσιμοι, οπότε και απαντώνται συνοπτικά· εκτός εάν πρόκειται να ευδοκιμήσει ένας τέτοιος λόγος, με συνέπεια να καθίσταται περιττή η ενασχόληση του Αρείου Πάγου με τους όλους υπόλοιπους [οπότε, αποφεύγεται και η παράθεση των ουσιαστικών παραδοχών].

¹⁷ Ο εισηγητής διαμορφώνει σταδιακά την εισήγησή του: ποιον λόγο θεωρεί βάσιμο και ποιον αβάσιμο και γιατί. Όλα αυτά σημειώνονται στις «δέλτους» για τις οποίες έγινε λόγος [=στα ημίφυλλα της αποδελίωσης], το καθένα στην οικεία θέση, με τρόπο που θα τα κάνει ευχερώς προσιτά στον εισηγητή κατά την ώρα της διάσκεψης.

¹⁸ Μια από τις σημαντικότερες δυσχέρειες για την επιτυχημένη περαιώση της διάσκεψης συνιστά η αδυναμία του εισηγητή να παρουσιάσει με πληρότητα τα διάφορα ζητήματα, στα υπόλοιπα μέλη της συνθέσεως. Οι δυσχέρειες αυτές πολλαπλασιάζονται όταν και ο αντιπρόεδρος δεν έχει αποκτήσει επαρκή γνώση της υπόθεσης. Επομένως, η συμβολή του εισηγητή στη λήψη μιας ορθής απόφασης είναι καθοριστική· γι' αυτό και θα πρέπει να έχει προηγηθεί μια ενδελεχής προετοιμασία εκ μέρους του.

¹⁹ Τα σχετικά με την κλήτευση προβλέπονται στην ΚΠολΔ 568 παρ.4 και εξετάζονται σύμφωνα με την ΚΠολΔ 576 παρ.2. Για την έρευνα της κλήτευσης, βλ. αποσταλείσα ΑΠ 1066/2017, σκέψη 2.

²⁰ Για την έρευνα της κλήτευσης, βλ. παρομοίως αποσταλείσα ΑΠ 990/2017, σκέψη 1.

²¹ Για τη νομιμοποίηση των δικηγόρων απαιτείται συμβολαιογραφική πληρεξουσιότητα, η συνδρομή της οποίας ελέγχεται με μεγαλύτερη σχολαστικότητα από όση στα δικαστήρια της ουσίας, διότι και οι ενδεχόμενες συνέπειες από την έλλειψη ή την υπέρβασή της μπορούν να γίνουν εντονότερες κατά την αναιρετική διαδικασία (ΚΠολΔ 96 παρ.3 [με εξαίρεση στις εργατικές διαφορές], 104, 568 παρ.1). Για έλλειψη πληρεξουσιότητας, βλ. αποσταλείσα ΑΠ 1066/2017, σκέψη 1.

²² ΚΠολΔ 105, σε συνδυασμό με ΚΠολΔ 227. Από το γεγονός ότι οι διατάξεις αυτές δεν αναφέρονται στην ΚΠολΔ 573 παρ.1, δεν πρέπει να συναχθεί το συμπέρασμα ότι απαγορεύεται η ανάλογη εφαρμογή τους και στην αναιρετική διαδικασία· διότι ο σκοπός για τον οποίο έχουν θεσπιστεί από το νομοθέτη [=η μη ματαίωση της παροχής δικαστικής προστασίας εξ αιτίας τυπικών παραλείψεων που μπορούν να συμπληρωθούν] ισχύει και ενώπιον του Αρείου Πάγου.

Για το Παραδεκτό της Αιτήσεως και του Δικογράφου των Προσθέτων

- Απόφαση υποκείμενη σε προσβολή με αίτηση αναιρέσεως²³.
- Ενεργητική²⁴ και παθητική²⁵ νομιμοποίηση των διαδικών.
- Εμπρόθεσμη κατάθεση της αίτησης στο δικαστήριο που εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση^{26, 27}.
- Εμπρόθεσμη επίδοση του δικογράφου των προσθέτων λόγων²⁸.

Για το Παραδεκτό των Αναιρετικών Λόγων

- Το ζήτημα της παράθεσης των παραδοχών του εφετείου στο αναιρετήριο· ποιες θεωρούνται «παραδοχές²⁹ του εφετείου»;

²³ ΚΠολΔ 553 παρ.1, βλ. αποσταλείσα ΑΠ 990/2017 σκέψεις 2, 3 και 4.

²⁴ Για το ποια πρόσωπα δικαιούνται να ασκήσουν αίτηση αναιρέσεως, ορίζεται στην ΚΠολΔ 556.

²⁵ Για το κατά ποίων προσώπων μπορεί να στρέφεται η αίτηση αναιρέσεως, ορίζεται στην ΚΠολΔ 558.

²⁶ ΚΠολΔ 564 παρ.1 για κάτοικο ημεδαπής, παρ.2 για κάτοικο εξωτερικού, παρ.3 για απόφαση που δεν επιδόθηκε· σε συνδυασμό με ΚΠολΔ 495 παρ.1 και 2. Για αίτηση εκπρόθεσμη, βλ. αποσταλείσα ΑΠ 1066/2017, σκέψεις 3 και 4.

²⁷ Για την έρευνα του παραδεκτού της αίτησης, βλ. την αποσταλείσα ΑΠ 992/2017 σκέψη 1.

²⁸ ΚΠολΔ 569 παρ.2, τριάντα (30) ημέρες πριν από την αρχικώς προσδιορισμένη δικάσιμο, βλ. αποσταλείσα ΑΠ 228/2014, σκέψεις 1, 2, 3 και 4.

²⁹ Ο όρος «παραδοχές» χρησιμοποιείται πολύ συχνά κατά τις συζητήσεις που γίνονται στο πλαίσιο του αναιρετικού ελέγχου. Στα δικαστήρια της ουσίας, οι δικαστές κρίνουν με βάση τους ισχυρισμούς των διαδικών και στην έκταση που αυτοί αποδεικνύονται ως αληθινοί (ΚΠολΔ 340). Στο ακυρωτικό δικαστήριο, οι αρεοπαγίτες κρίνουν ΜΟΝΟ με βάση τις παραδοχές του δικαστηρίου της ουσίας. Αν και στην ΚΠολΔ 340 εδ. β' είναι γραμμένο ότι το δικαστήριο οφείλει να αναφέρει [και] τους λόγους που το οδήγησαν στο σχηματισμό της [αποδεικτικής] πεποίθησής του, γίνεται δεκτό ότι η σχετική παράλειψη δεν ιδρύει αναιρετικό λόγο. Πράγματι, σύμφωνα με πάγια αρεοπαγитική νομολογία «...μόνο το τι αποδείχθηκε ή δεν αποδείχθηκε είναι ανάγκη να εκτίθεται στην απόφαση, πλήρως και σαφώς· και όχι το **γιατί** αποδείχθηκε ή δεν αποδείχθηκε» (ΑΠ 365/2010, ΑΠ 1547/1997). Αυτό το «τι αποδείχθηκε ή δεν αποδείχθηκε» συνιστά τις παραδοχές του δικαστηρίου της ουσίας· και με βάση αυτές τις παραδοχές και ΜΟΝΟ καλείται ο αναιρετικός δικαστής να διαγνώσει εάν έχει συντελεσθεί παραβίαση του εφαρμοστέου κανόνα ουσιαστικού δικαίου, είτε ευθέως (=με εσφαλμένη ερμηνεία ή κακή εφαρμογή ή παράλειψη εφαρμογής, ΚΠολΔ 559 αρ.1) είτε εκ πλαγίου (=χωρίς αιτιολογία ή με ελλιπή αιτιολογία ή με αντιφατική αιτιολογία, ΚΠολΔ 559 αρ.19). Παραδοχές, λοιπόν, ΔΕΝ είναι ούτε οι νομικές σκέψεις του δικαστηρίου της ουσίας [οι οποίες πολλές φορές παρεμβάλλονται ανάμεσα στα πραγματικά περιστατικά, που γίνεται δεκτό ότι έχουν αποδειχθεί], ούτε τα επιχειρήματά του [με τα οποία αξιολογούνται οι αποδείξεις] ούτε, τέλος, οι κρίσεις του [οι οποίες συνιστούν το συμπέρασμα του συλλογισμού του δικαστηρίου της ουσίας, το οποίο ελέγχεται αναιρετικά, αλλά δεν συνιστά παραδοχή]. Σε όσες αρεοπαγитικές αποφάσεις βλέπετε να αντιγράφονται συλλήβδην όλα αυτά στην ελάχισσα πρόταση του δικανικού συλλογισμού, σκεφθείτε ότι ο εισηγητής είχε κάποιο... λόγο να κάνει «copy-paste» από την προσβαλλόμενη απόφαση κι ο αντιπρόεδρος δεν θέλησε να τον... στενοχωρήσει!

- Η υπερβολή στην απαγγελία απαράδεκτη για αοριστία του αναιρετικού λόγου³⁰.
- Η χρυσή τομή της Διοικητικής ΟΛΑΠ 14/2010 = «φιλάγαθη και επιεικής εκτίμηση» του αναιρετήριου³¹.
- Αναιρετικοί λόγοι επί ισχυρισμών που δεν είχαν προβληθεί στο δικαστήριο της ουσίας³².
- Αναιρετικοί λόγοι με συγκαλυμμένη αμφισβήτηση των ουσιαστικών παραδοχών³³.

³⁰ Όπως είναι γνωστό, το αναιρετήριο υπόκειται από άποψη πληρότητας στις επιταγές της ΚΠολΔ 566 παρ.1. Εκεί αναφέρεται ότι πρέπει να περιέχει, πέραν των τυπικών στοιχείων, τους λόγους της ανίρεσης και το αίτημα, τόσο για ανίρεση όσο και για την περαιτέρω έκβαση της υπόθεσης. Ερμηνεύοντας την υποχρέωση για σαφή (ΚΠολΔ 118 αρ.4) καταχώρηση των λόγων ανίρεσεως, ο Άρειος Πάγος διαμόρφωσε μια σταθερή νομολογία, σύμφωνα με την οποία πρέπει στο αναιρετήριο, με ποινή απαραδέκτου, να περιέχονται οι παραδοχές του δικαστηρίου της ουσίας (ΑΠ 778/2009). Η αναφορά των παραδοχών στο αναιρετήριο έχει αξία, προκειμένου να αναδειχθεί και, κατόπιν, να ελεγχθεί η προβαλλόμενη αναιρετική πλημμέλεια. Η σχολαστική επιμονή, όμως, στην αναφορά αυτή οδήγησε σε μια σειρά καταδικών της Ελλάδος εκ μέρους του ΕΔΔΑ. Με το ζήτημα ασχολήθηκε η Διοικητική Ολομέλεια του Αρείου Πάγου, με την απόφαση 14/2010 [πρόεδρος Γεώργιος Καλαμίδας, εισηγητής Βασίλειος Ρήγας], που μνημονεύεται στη συνέχεια και είναι δημοσιευμένη στην ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ή ΝοΒ 2010.1441 ή Αρμ 2010.1262.

³¹ Με την απόφαση αυτή, η οποία πρέπει να θεωρηθεί «ιστορική», διότι, ενώ απαντάει σε όλες τις εναντίον του Αρείου Πάγου αιτιάσεις του ΕΔΔΑ, δεν παραλείπει να θέσει και εμάς τους ίδιους ενώπιον των ευθυνών μας, έγινε **ομόφωνα** δεκτό ότι επιβάλλεται, χάριν διασώσεως του αναιρετηρίου [αλλά και παντός άλλου εισαγωγικού δικογράφου] και χάριν εξασφάλισης των αρχών της δίκαιης δίκης σε κάθε καλόπιστο διάδικο, να γίνεται εκ μέρους του Αρείου Πάγου [αλλά και του εν γένει δικάζοντος δικαστηρίου] αφ' ενός ευρύτερη χρήση της δυνατότητας για **αναζήτηση του αληθούς νοήματος** των παρατιθέμενων ισχυρισμών, χωρίς προσήλωση στις λέξεις και αφ' ετέρου **φιλάγαθη και επιεικής εκτίμηση** αυτών, εντός του πλαισίου του κατά νόμον υποχρεωτικού περιεχομένου τους, αρκούσης της σαφούς, ορισμένης και ευσύνοπτης εκθέσεως αυτών.

³² ΚΠολΔ 562 παρ.2· για την εφαρμογή της εξαίρεσης της περ. β' [σφάλμα που προκύπτει από την ίδια την απόφαση], βλ. αποσταλείσα ΑΠ 992/2017, σκέψη 4.

³³ Δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο να διατυπώνεται στους αναιρετικούς λόγους επιχειρηματολογία για την, κατά την άποψη του αναιρεσειόντος, εσφαλμένη εκτίμηση των αποδείξεων από το δικαστήριο της ουσίας. Αναιρετικός λόγος με τέτοιο περιεχόμενο, προβαλλόμενος κατ' επίφαση ως παραβίαση κανόνα ουσιαστικού δικαίου ή ως ανεπάρκεια αιτιολογίας, είναι απαράδεκτος κατ' άρθρο 561 παρ.1 ΚΠολΔ, βλ. αποσταλείσα ΑΠ 1173/2017, σκέψη 3, στο τέλος.

Για τη βασιμότητα των αναιρετικών λόγων

- Κανένας βάσιμος λόγος = η αίτηση απορρίπτεται³⁴.
- Ένας βάσιμος λόγος = η προσβαλλόμενη απόφαση αναιρείται³⁵ και, κατά κανόνα, παρέλκει η έρευνα των υπόλοιπων λόγων³⁶.
- Αντικείμενο αναιρετικού ελέγχου συνιστά η προσβαλλόμενη απόφαση.
- Ο λόγος χαρακτηρίζεται ως βάσιμος ή αβάσιμος· όχι ως δεκτός ή απορριπτός³⁷.

Για την κατάστρωση του δικανικού συλλογισμού

- **Όταν είναι απαράδεκτη η αίτηση.**
Μείζων πρόταση = Ο κανόνας, ο οποίος καθιερώνει ή από τον οποίο συνάγεται³⁸ το απαράδεκτο.
Ελάσσω πρόταση = Τα περιστατικά, τα οποία στοιχειοθετούν το απαράδεκτο στη συγκεκριμένη περίπτωση (π.χ. η εκπρόθεσμη άσκηση).
Συμπερασματική κρίση = Απορριπτέα η αίτηση ή οι πρόσθετοι λόγοι³⁹.

³⁴ Η τελική, συμπερασματική πρόταση θα είναι: «Σύμφωνα με τις σκέψεις αυτές και αφού δεν υπάρχει άλλος λόγος αναιρέσεως, πρέπει να απορριφθεί η κρινόμενη αίτηση και...».

³⁵ Η τελική, συμπερασματική πρόταση θα είναι: «Σύμφωνα με τις σκέψεις αυτές, πρέπει να αναιρεθεί η προσβαλλόμενη απόφαση και να παραπεμφθεί η υπόθεση...»· εκτός αν η υπόθεση δεν χρειάζεται άλλη διερεύνηση και κρατηθεί από τον Άρειο Πάγο (ΚΠολΔ 580 παρ.3).

³⁶ Όταν ευδοκιμεί ένας λόγος και αναιρείται η προσβαλλόμενη απόφαση, παρέλκει η έρευνα των υπόλοιπων αναιρετικών λόγων. Παρά ταύτα, κάποιες φορές θεωρείται χρήσιμο, αν και αναιρείται η απόφαση, να επιλυθούν ορισμένα επί πλέον ζητήματα, προς διευκόλυνση του δικαστηρίου της παραπομπής. Τότε, είναι καλό να απαντά ο Άρειος Πάγος και στους αναιρετικούς λόγους όπου θίγονται τα ζητήματα αυτά.

³⁷ Η αναφορά αυτή γίνεται για λόγους νομικής ακριβολογίας. Γενικώς, αυτό που θα πρέπει να γίνει δεκτό ή να απορριφθεί είναι το αίτημα παροχής δικαστικής προστασίας· στην περίπτωση μας, δηλαδή, η αίτηση αναιρέσεως [κατ' αναλογία: η ανακοπή ή η έφεση]. Το δικαστήριο περιορίζεται στο να εξετάσει τη βασιμότητα των λόγων, που στηρίζουν το αίτημα. Η κατάληξη του δικανικού συλλογισμού θα είναι: «Επομένως, οι πρώτος και δεύτερος από τους λόγους της αιτήσεως, με τους οποίους, κατ' ορθή ανάγνωση, υποστηρίζεται το αντίθετο και προσάπτονται στην προσβαλλόμενη απόφαση οι αναιρετικές πλημμέλειες του άρθρου 559 αρ.1 και αρ.19 ΚΠολΔ, είναι αβάσιμοι». Ή στην αντίθετη περίπτωση: «Επομένως, οι δεύτερος και τρίτος από τους λόγους της αιτήσεως, με τους οποίους επισημαίνονται οι παραβιάσεις αυτές και προσάπτονται στην προσβαλλόμενη απόφαση οι αναιρετικές πλημμέλειες του άρθρου 559 αρ.1 και αρ.19 ΚΠολΔ, είναι βάσιμοι». Ακολουθεί, στην επόμενη παράγραφο, η τελική, συμπερασματική πρόταση, σύμφωνα με τα παραδείγματα που αναφέρθηκαν στις προηγούμενες υποσημειώσεις 34 και 35.

³⁸ Ως "κανόνας" νοείται, κατά περίπτωση, είτε αυτούσια η διάταξη ορισμένου νόμου ή άλλης κανονιστικής πράξεως είτε ο κανόνας που συνάγει ο Άρειος Πάγος από την ερμηνεία κάποιας διάταξης ή από τον συνδυασμό ορισμένων διατάξεων του νόμου.

³⁹ Αίτηση απαράδεκτη, ως εκπρόθεσμη· προηγείται έρευνα παραδεκτού της συζήτησης, βλ. αποσταλείσα ΑΠ 1066/2017.

- **Όταν είναι απαράδεκτος ο αναιρετικός λόγος.**
Μείζων πρόταση = Ο κανόνας, από τον οποίο συνάγεται το απαράδεκτο⁴⁰ (π.χ. τι απαιτείται για το ορισμένο του συγκεκριμένου λόγου βάσει των διατάξεων Α και Β ή για τη στοιχειοθέτηση του συγκεκριμένου λόγου βάσει της διατάξεως Χ ή Ψ).
Ελάσσων πρόταση = Περιεχόμενο του εξεταζόμενου λόγου (κατά το ουσιώδες μέρος αυτού).
Συμπερασματική κρίση = Ως προς το απαράδεκτο του συγκεκριμένου λόγου⁴¹.
- **Όταν ο αναιρετικός λόγος είναι αβάσιμος.**
Μείζων πρόταση = Ο κανόνας δικαίου, που διέπει το ζήτημα που τίθεται με τον λόγο αναιρέσεως⁴².
Ελάσσων πρόταση = Οι ουσιαστικές παραδοχές και το συμπέρασμα του δικαστηρίου της ουσίας.
Συμπερασματική κρίση = Ως προς την ορθότητα ή μη της προσβαλλόμενης απόφασης και τη βασιμότητα ή μη του λόγου αναιρέσεως^{43, 44, 45}.

⁴⁰ Σ' αυτή την περίπτωση είναι αναγκαία η παράθεση νομικής σκέψης ως προς το αληθές περιεχόμενο της δικονομικής διάταξης (κάποιας, από τις αναφερόμενες στις ΚΠολΔ 559 ή 560), που προβλέπει τον προβαλλόμενο αναιρετικό λόγο.

⁴¹ Λόγοι απαράδεκτοι, βλ. αποσταλείσες ΑΠ 482/2017, σκέψη 5, στο τέλος, συνοπτικώς και ΑΠ 1173/2017 σκέψη 3, στο τέλος, συνοπτικώς και σκέψεις 4, 5.

⁴² Τι ισχύει, δηλαδή, ως δίκαιο υπό τα περιστατικά του προβαλλόμενου αναιρετικού λόγου. Σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να παραλείπεται η μείζων πρόταση, ιδίως όταν πρόκειται για ζήτημα που έχει επιλυθεί με παγιωμένη νομολογία του Αρείου Πάγου. Στις περιπτώσεις αυτές [στις οποίες είναι αυτονόητη η μείζων πρόταση] εκτίθεται μόνο η ελάσσων πρόταση και η κρίση του Αρείου Πάγου ως προς το παραδεκτό ή το βάσιμο του αναιρετικού λόγου. **Παραδείγματα:** (α) Με τον τρίτο από τους λόγους αναιρέσεως, ο αναιρεσείων παραπονείται για το ότι... Από τα όσα έχουν εκτεθεί, όμως, προκύπτει ότι το Εφετείο έλαβε υπόψη τον ως άνω, φερόμενο ως αγνοηθέντα, ουσιώδη ισχυρισμό [τον οποίο απέρριψε, ευθέως ή εκ του πράγματος κλπ]. Επομένως, ο εξεταζόμενος λόγος της αιτήσεως, με τον οποίο υποστηρίζεται το αντίθετο και αποδίδεται στην προσβαλλόμενη απόφαση η αναιρετική πλημμέλεια από το άρθρο 559 αρ.8 ΚΠολΔ, είναι αβάσιμος. (β) Από τη σχετική βεβαίωση και το όλο περιεχόμενο της προσβαλλόμενης απόφασης [το οποίο παρατίθεται κατά τα ουσιώδη μέρη του] προκύπτει [ή, κατ' άλλη διατύπωση, καθίσταται αδιαστάκτως βέβαιο] ότι το Εφετείο έλαβε υπόψη για το σχηματισμό της ουσιαστικής του κρίσεως και τα [συγκεκριμένα] αποδεικτικά έγγραφα, που προσκόμισε και επικαλέστηκε ο αναιρεσείων. Επομένως, ο πρώτος λόγος της αιτήσεως, με τον οποίο υποστηρίζεται το αντίθετο και αποδίδεται στην προσβαλλόμενη απόφαση η αναιρετική πλημμέλεια από το άρθρο 559 αρ.11 περ. γ' ΚΠολΔ, είναι αβάσιμος.

⁴³ Λόγοι από ΚΠολΔ 559 αρ.1 και αρ.19 αβάσιμοι· απορρίπτει την αίτηση, βλ. αποσταλείσα ΑΠ 1173/2017, σκέψεις 1, 2 και 3· για μειοψηφία προέδρου, βλ. στην ίδια απόφαση, σκέψη 4.

⁴⁴ Λόγος από ΚΠολΔ 560 αρ.1 αβάσιμος· απορρίπτει την αίτηση, βλ. αποσταλείσα ΑΠ 398/2017.

⁴⁵ Λόγος από ΚΠολΔ 560 αρ.1 αβάσιμος· παράδειγμα συνδυαστικής διατύπωσης της μείζονος προτάσεως του αναιρετικού συλλογισμού, βλ. αποσταλείσα ΑΠ 482/2017, σκέψεις 1, 2, 3 και 4.

- **Όταν ο αναιρετικός λόγος είναι βάσιμος.**
Και σ' αυτή την περίπτωση ο δικανικός συλλογισμός έχει δομή παρόμοια προς την ως άνω· εδώ, όμως, γίνεται διαχωρισμός των δύο περιπτώσεων για μεγαλύτερη ευχέρεια στην παράθεση των υποσημειώσεων^{46, 47, 48}.

Έλλειψη Νόμιμης Βάσης στην Αγωγή ή στην Απόφαση Περιπτωσιολογία⁴⁹

- **Περίπτωση Α'** (παραβίαση κανόνα ουσιαστικού δικαίου)
Αν το δικαστήριο της ουσίας αξίωσε για τη νομική θεμελίωση της αγωγής περισσότερα πραγματικά γεγονότα από όσα απαιτεί ο εφαρμοστέος κανόνας ουσιαστικού δικαίου⁵⁰ ή αρκέστηκε σε λιγότερα από αυτά⁵¹, υπόκειται παραβίαση του κανόνα αυτού⁵² και, επομένως, παρέχεται λόγος αναιρέσεως από την ΚΠολΔ 559 αρ.1⁵³.

⁴⁶ Λόγος από ΚΠολΔ 560 αρ.1 βάσιμος, βλ. αποσταλείσα ΑΠ 41/2017, αναιρεί, κρατεί, δικάζει κατ' ουσίαν και απορρίπτει την έφεση.

⁴⁷ Λόγοι από ΚΠολΔ 559 αρ.1 και αρ.19 βάσιμοι, με παράλληλη αντιμετώπιση, βλ. αποσταλείσα ΑΠ 244/2017, αναιρεί και παραπέμπει, επαναφορά των πραγμάτων.

⁴⁸ Λόγοι από ΚΠολΔ 559 αρ.1 και αρ.19 βάσιμοι, με παράλληλη αντιμετώπιση, βλ. αποσταλείσα ΑΠ 902/2017, αναιρεί και παραπέμπει.

⁴⁹ Τα όσα αναφέρθηκαν πιο πάνω, για την κατάστρωση του δικανικού συλλογισμού, καθώς και τα όσα ακολουθούν, για την περιπτωσιολογία ως προς την έλλειψη νόμιμης βάσης, προέρχονται από σημειώσεις του **Γεωργίου Βελλή**, αντιπροέδρου του Αρείου Πάγου, χρονολογημένες από 10-1-2000. Τις είχε καθαρογράψει, κατ' εντολή του, η τότε γραμματέας Γεωργία Σταμάτη, η οποία είχε φυλαγμένο ένα αντίτυπο και μου το χάρισε το Σεπτέμβριο 2010, όταν για πρώτη φορά άρχισα να ασχολούμαι με την αναίρεση στην πολιτική διαδικασία [κατά το προηγούμενο δικαστικό έτος είχα τοποθετηθεί στο ποινικό Στ' τμήμα]. Διάβασα, τότε, τις σημειώσεις και δεν κατάλαβα, σχεδόν, τίποτε! Δεν έφταγε ο Γ. Βελλής. Αιτία ήταν η δική μου, παντελής έλλειψη εμπειρίας από τον αναιρετικό έλεγχο· αυτό που, λίγο ή πολύ, ισχύει για τους περισσότερους δικαστές της ουσίας, όταν φθάνουμε στον Άρειο Πάγο. Έβαλα τις δακτυλογραφημένες σελίδες στην άκρη και τις ξαναβρήκα τον Ιανουάριο 2018, όταν αναζητούσα τρόπο για να υποδείξω σε κάποιους «νέους» συναδέλφους του Β1' τμήματος μια αποτελεσματική μέθοδο διαχείρισης των αναιρετικών λόγων. Είχα φθάσει, πλέον, σε θέση να παρακολουθήσω τη σκέψη του παλιού δάσκαλου. Αντέγραψα ηλεκτρονικά το αρχικό κείμενο, πρόσθεσα μερικές επεξηγηματικές υποσημειώσεις και το διένειμα (25-1-2018). Δεν φανταζόμουν ότι θα γινόταν χρήσιμο άλλη μια φορά, τρία χρόνια αργότερα! **Ευχαριστώ και πάλι τον μακαριστό Γιώργο Βελλή**· θέλοντας να επικοινωνήσω μαζί του με την παρούσα αφορμή και αναζητώντας το τηλέφωνό του, μέσω της γραμματείας του Αρείου Πάγου, έλαβα την πληροφορία ότι, πριν λίγα χρόνια, μετατέθηκε «εις την άνω καλιάν των αγγέλων».

⁵⁰ Οπότε, απέρριψε την αγωγή ως μη νόμιμη [εναλλακτικά, ως απαράδεκτη, λόγω αοριστίας], ενώ θα έπρεπε να την κρίνει ως νόμιμη [εναλλακτικά, ως επαρκώς ορισμένη]· αναιρεσιών ο ενάγων.

⁵¹ Οπότε, έκρινε ως νόμιμη την αγωγή, ενώ θα έπρεπε να την απορρίψει ως μη νόμιμη [εναλλακτικά, ως απαράδεκτη λόγω αοριστίας]· αναιρεσιών ο εναγόμενος.

⁵² Του οποίου το περιεχόμενο πρέπει να αναφερθεί στη νομική σκέψη της αναιρετικής απόφασης. Οπότε, στη συνέχεια, μετά την παράθεση και του περιεχομένου της αγωγής, παρατίθεται η υπαγωγική σκέψη του Αρείου Πάγου ως προς το αν είναι ή δεν είναι βάσιμος ο προβληθείς αναιρετικός λόγος.

⁵³ Με τη μεθοδολογία αυτή αντιμετωπίζεται η νομική αβασιμότητα και [εναλλακτικά] η λεγόμενη «νομική αοριστία» της αγωγής.

- **Περίπτωση Β' (έλλειψη αιτιολογίας)**
Αν το δικαστήριο δεν υπέπεσε ευθέως στην ανωτέρω πλημμέλεια (της περίπτωσης Α'), αλλά, προχωρώντας στην κρίση επί της ουσίας⁵⁴, στήριξε το συμπέρασμά του⁵⁵ στην παραδοχή πραγματικών γεγονότων λιγότερων από αυτά που πληρούν τους όρους του κανόνα ουσιαστικού δικαίου⁵⁶ που εφάρμοσε⁵⁷, η πλημμέλειά του συνιστά έλλειψη νόμιμης βάσης και ελέγχεται με λόγο αναιρέσεως από την ΚΠολΔ 559 αρ.19.
- **Περίπτωση Γ' (κήρυξη ή μη απαραδέκτου)**
Αν το δικαστήριο προχώρησε στην εξέταση της νομικής και ουσιαστικής βασιμότητας της αγωγής, μολοντί το δικόγραφό της δεν περιείχε σαφή έκθεση όλων των πραγματικών γεγονότων που απαιτεί ο νόμος για τη θεμελίωση του αιτήματός της, η πλημμέλεια συνίσταται στη μη κήρυξη του απαραδέκτου της αγωγής⁵⁸ και, συνεπώς, ελέγχεται με τον αναιρετικό λόγο από την ΚΠολΔ 559 αρ.14.
- **Περίπτωση Δ' (πράγμα προταθέν ή μη)**
Στην αμέσως προηγούμενη περίπτωση (Γ'), αν το δικαστήριο «αναπλήρωσε» το ελλείπον ιστορικό στοιχείο της αγωγής, έκρινε, δηλαδή, την υπόθεση υπό τη ρητή ή εξυπακουόμενη κατάφαση του ότι η αγωγή περιείχε έκθεση του οικείου πραγματικού γεγονότος, η πλημμέλεια συνίσταται στην παρά το νόμο λήψη υπ' όψη ουσιώδους πράγματος⁵⁹, οπότε και ελέγχεται με τον αναιρετικό λόγο από την ΚΠολΔ 559 αρ.8 περ. α'. Αντιστρόφως: Αν το δικαστήριο απέρριψε την αγωγή με την αιτιολογία ότι δεν περιείχε έκθεση κρίσιμου πραγματικού γεγονότος, ενώ συμβαίνει το αντίθετο, η πλημμέλεια συνίσταται [και] στην παρά το νόμο μη λήψη υπ' όψη ουσιώδους πράγματος και ελέγχεται με τον αναιρετικό λόγο από την ΚΠολΔ 559 αρ.8 περ. β'.

⁵⁴ Αφού, προφανώς, έκρινε την αγωγή επαρκώς ορισμένη και νόμιμη.

⁵⁵ Άρα και το διατακτικό της απόφασής του.

⁵⁶ Ή, κατ' άλλη έκφραση, το «πραγματικό» του κανόνα δικαίου. Το δικαστήριο της ουσίας, για να έχει πλήρως αιτιολογημένη την απόφασή του, οφείλει να έχει καταχωρήσει στο ουσιαστικό μέρος αυτής σαφείς παραδοχές για όλα τα στοιχεία του πραγματικού του κανόνα δικαίου που εφαρμόζει.

⁵⁷ Ανεξάρτητα προς το αν τον ερμήνευσε ορθά ή αν ήταν αυτός ο εφαρμοστέος κανόνας στη συγκεκριμένη περίπτωση. Εάν προσέδωσε, στον κανόνα που εφάρμοσε, έννοια διαφορετική από την αληθινή ή εάν εφάρμοσε διάταξη που δεν έπρεπε, ιδρύεται αναιρετικός λόγος από την ΚΠολΔ 559 αρ.1 ή 560 αρ.1.

⁵⁸ Διότι θεωρείται πως δεν έχει τηρηθεί η κατά το άρθρο 111 παρ.2 ΚΠολΔ έγγραφη προδικασία, λόγω της αοριστίας της αγωγής και της εντεύθεν ακυρότητας του δικογράφου αυτής.

⁵⁹ Εδώ ως «πράγμα», κατά την αναιρετική ορολογία, υπονοείται η «βάση αγωγής», η οποία ελήφθη υπ' όψη, ενώ λόγω της αοριστίας της ήταν άκυρη και δεν έπρεπε να αξιολογηθεί.

Συγκριτικές παρατηρήσεις επί των ως άνω περιπτώσεων

- **Συγκριτική παρατήρηση πρώτη**
Η περίπτωση Α' διαφέρει από την περίπτωση Β' κατά το ότι στην Α' το δικαστήριο -συνήθως στη μείζονα πρόταση του συλλογισμού του⁶⁰- λαμβάνει θέση ως προς τους όρους του κανόνα δικαίου που καλείται να εφαρμόσει, ενώ στη Β' το ελάττωμα εντοπίζεται μόνο στην ελάχισσωνα πρόταση του συλλογισμού, δηλαδή στο αποδεικτικό πόρισμα⁶¹, στο οποίο τα πραγματικά γεγονότα εκτίθενται ανεπαρκώς ή αντιφατικώς ή απουσιάζουν εντελώς, ώστε να μη μπορεί να ελεγχθεί αναιρετικώς αν συνέτρεχαν στη συγκεκριμένη περίπτωση οι όροι του κανόνα δικαίου που εφαρμόστηκε. Δεν μπορεί, δηλαδή, να διαγνωσθεί αν παραβιάστηκε ή όχι ο εν λόγω κανόνας (ΚΠολΔ 559 αρ.1). Είναι φανερό ότι στην περίπτωση Β' το ελάττωμα της αποφάσεως είναι ανάλογο με εκείνο της αόριστης αγωγής, ενώ στην περίπτωση Α' το ελάττωμα της αποφάσεως είναι ανάλογο με εκείνο της νόμω αβάσιμης αγωγής.
- **Συγκριτική παρατήρηση δεύτερη**
Η περίπτωση Α' διαφέρει από την περίπτωση Γ' κατά το ότι στην τελευταία το δικαστήριο παραβλέπει το δικονομικό έλλειμμα της αγωγής και, μολονότι δεν μπορεί, εξ αιτίας του, να κρίνει αν αυτή είναι νόμω βάσιμη, δεν την κηρύσσει απαράδεκτη λόγω αοριστίας. Στην αντίστροφη περίπτωση, όπου η αγωγή απορρίπτεται ως αόριστη μολονότι περιέχει πλήρη και σαφή έκθεση των γεγονότων που θεμελιώνουν κατά νόμον το αίτημά της, η πλημμέλεια του δικαστηρίου μπορεί να εμπίπτει είτε στην περίπτωση Α'⁶², είτε στην περίπτωση Γ'⁶³, είτε στην περίπτωση Δ'⁶⁴.
- **Συγκριτική παρατήρηση τρίτη**
Η περίπτωση Α' διαφέρει από την περίπτωση Δ' κατά το ότι στην τελευταία το δικαστήριο δεν διαβάζει ορθά⁶⁵ το δικόγραφο της αγωγής και, έτσι, αποδίδει στην ιστορική βάση της γεγονότα που δεν εκτίθενται ή παραθεωρεί τα εκτιθέμενα⁶⁶.

---

⁶⁰ Στη νομική σκέψη που παραθέτει.

⁶¹ Στις «παραδοχές» του, βλ. παραπάνω, υποσημείωση 29.

⁶² Αν το δικαστήριο αξίωσε για τη νομική βασιμότητα της αγωγής στοιχεία περισσότερα εκείνων που απαιτεί ο οικείος κανόνας ουσιαστικού δικαίου, ΚΠολΔ 559 αρ.1.

⁶³ Με την έννοια ότι παρά το νόμο κηρύχθηκε το απαράδεκτο της αγωγής, ΚΠολΔ 559 αρ.14.

⁶⁴ Με την έννοια ότι δεν ελήφθη υπ' όψη κρίσιμο πραγματικό γεγονός εκτιθέμενο στην αγωγή, ΚΠολΔ 559 αρ.8 περ. β'.

⁶⁵ Υπενθυμίζεται ότι τα διαδικαστικά έγγραφα, όπως η αγωγή, δεν εμπίπτουν στην κατηγορία των κατά την ΚΠολΔ 559 αρ.20 «αποδεικτικών» εγγράφων, για παραμόρφωση των οποίων και μόνο είναι δυνατό να ελεγχθεί αναιρετικά η απόφαση του δικαστηρίου της ουσίας.

⁶⁶ Και η πλημμέλεια αυτή οδηγεί, εμμέσως, σε σφαλερή εφαρμογή του νόμου.

- **Συγκριτική παρατήρηση τέταρτη**
Η διαφορά των περιπτώσεων Γ' και Δ' είναι δυσδιάκριτη και, μάλλον, θεωρητική. Στη Γ' το δικαστήριο παραβλέπει την έλλειψη εκθέσεως⁶⁷ και δεν κηρύσσει το απαράδεκτο της αγωγής πριν από την εξέταση της ουσίας ή κηρύσσει το απαράδεκτο παρά την ύπαρξη εκθέσεως σύμφωνης με την ΚΠολΔ 216 παρ.1 περ. α'.
- **Συγκριτική παρατήρηση πέμπτη**
Στην περίπτωση Δ' προσήκει η ακόλουθη διάκριση: Αν το δικαστήριο παραθεωρήσει κρίσιμο γεγονός εκτιθέμενο στην αγωγή και προχωρήσει στην απόρριψη αυτής, διότι δεν εκτίθενται ή δεν αποδεικνύονται άλλα κρίσιμα πραγματικά γεγονότα, ο λόγος της αναιρέσεως που στηρίζεται στην παραθεώρηση αυτή είναι απορριπτέος κατά την ΚΠολΔ 578, αφού το διατακτικό της αποφάσεως είναι ορθό. Αν το δικαστήριο παραθεωρήσει τη μη έκθεση κρίσιμου γεγονότος και δεχθεί ακολούθως την αγωγή, η πλημμέλεια ελέγχεται τόσο με τον αναιρετικό λόγο της ΚΠολΔ 559 αρ.8 όσο και με το λόγο της ΚΠολΔ 559 αρ.14.
- **Συγκριτική παρατήρηση έκτη**
Γενικότερα, εν όψει του ότι η πλημμέλεια της αποφάσεως μπορεί να επισύρει αναίρεση από περισσότερους λόγους⁶⁸, ο έλεγχος του Αρείου Πάγου θα κινηθεί προς την κατεύθυνση που υποδεικνύει η συγκεκριμένη αιτίαση του αναιρετήριου.

---

⁶⁷ Στο δικόγραφο της αγωγής, ήτοι παραβλέπει την ακυρότητα που οφείλεται στην παράλειψη τήρησης προδικασίας.

⁶⁸ Σαν να λέγαμε: κατ' ιδέαν συρροή πλειόνων αναιρετικών λόγων.

Τρεις Δικαιοπολιτικές Σκέψεις, σαν Επίλογος

- Ορθολογικότερη εφαρμογή των κριτηρίων⁶⁹ προαγωγής⁷⁰ στον Άρειο Πάγο.
- Θεσμοθέτηση επιμόρφωσης⁷¹ επί της αναιρετικής διαδικασίας.
- Δημιουργία θέσεων⁷² επίκουρων επί θητεία αναιρετικών δικαστών⁷³.

---

⁶⁹ Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 49 παρ.5 του ΚΟΔΚαΔΛ η προαγωγή στο βαθμό του αρεοπαγίτη γίνεται κατ' απόλυτη εκλογή και προϋποθέτει την ύπαρξη εξαιρετικών προσόντων στο πρόσωπο του κρινόμενου δικαστικού λειτουργού, ο οποίος κατά τα λοιπά οφείλει να έχει όλα τα τυπικά προσόντα. Ως ουσιαστικά προσόντα αξιολογούνται ιδίως, το ήθος, το σθένος, η κρίση και αντίληψη, η ποσοτική και ποιοτική απόδοση, η επιστημονική κατάρτιση και η κοινωνική παράσταση. Είναι, δυστυχώς, γνωστό ότι τα κριτήρια αυτά δεν εφαρμόζονται, με ακρίβεια, στη διαδικασία των προαγωγών, διότι ούτε οι αποφάσεις του ΑΔΣ ούτε, πολύ περισσότερο, εκείνες της Διοικητικής ΟΛΑΠ που αποφαινεται επί προσφυγών των παραλειπόμενων, υπόκεινται σε κάποιον ιεραρχικό έλεγχο ως προς την αιτιολόγησή τους.

⁷⁰ Ορθολογική, όμως, πρέπει να είναι και η επιθυμία των ενδιαφερόμενων για προαγωγή. Υποτίθεται ότι η φιλοδοξία του καθενός φιλτράρεται μέσα από την αυτογνωσία και την εκτίμηση της πραγματικής του δυνατότητας να προσφέρει αποτελεσματικό έργο στο πλαίσιο της αναιρετικής διαδικασίας. Αποτελεσματικό έργο είναι πολύ δύσκολο να παραχθεί από ανθρώπους που είτε έχουν κλονισμένη υγεία, είτε δεν έχουν επαρκή χρονικά περιθώρια για την εξοικείωση με τον μηχανισμό του αναιρετικού ελέγχου, είτε δεν έχουν διάθεση να κοπιήσουν περισσότερο στο τέλος της σταδιοδρομίας τους. Όλοι αυτοί, σεβόμενοι τον εαυτό τους και το λειτούργημα που ασκούν, θα μπορούσαν να αρκεστούν στον βαθμό του προέδρου εφετών· αλλά γιατί να αρκεστούν, όταν διαπιστώνουν ότι κάποιοι άλλοι, ευρισκόμενοι στην ίδια περίπτωση μ' αυτούς, ανεβαίνουν ακόμη ψηλότερα;

⁷¹ Στο πλαίσιο των προγραμμάτων επιμόρφωσης, που καταρτίζονται από την ΕΣΔι, θα μπορούσαν να γίνονται εξειδικευμένα σεμινάρια, απευθυνόμενα σε προέδρους εφετών και εφέτες που επιθυμούν την εν καιρώ βαθμολογική εξέλιξή τους στον Άρειο Πάγο. Μέσα από αυτά, θα μπορούσε να αποκτηθεί μια ευρύτερη γνώση του δικαίου της αναίρεσης και κάποια προκαταρκτική ενημέρωση για τη λειτουργία του αναιρετικού ελέγχου στην πράξη, έτσι ώστε, όταν έρθει η στιγμή της προαγωγής, να μην αρχίζει κανείς από το μηδέν.

⁷² Με μικρή μείωση, ενδεχομένως, των υφισταμένων οργανικών θέσεων αρεοπαγιτών.

⁷³ Επιλεγμένων από το ΑΔΣ, κατόπιν αιτήσεως και με αξιοκρατικά κριτήρια, μεταξύ των προέδρων εφετών ή, κυρίως, των εφετών με τριετή προϋπηρεσία στον δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας. Η επιλογή μπορεί να γίνεται με διετή θητεία, αξιολογούμενη κατ' έτος και δυνάμενη είτε να διακοπεί [εφ' όσον δεν είναι ευδόκιμη] είτε να ανανεωθεί μια φορά. Οι επίκουροι θα προσφέρουν δικαιοδοτικό έργο με δικαίωμα ψήφου μόνο στις υποθέσεις, στις οποίες έχουν ορισθεί οι ίδιοι ως εισηγητές [είδα να εφαρμόζεται το σύστημα αυτό στην Cour de Cassation, το γαλλικό Ακυρωτικό, κατά τη διάρκεια ενός stage που πραγματοποίησα εκεί, το Νοέμβριο 2015]. Με τον τρόπο αυτό, αφ' ενός θα σηκώνουν ένα μέρος από το βάρος των αρεοπαγιτών και αφ' ετέρου, το κυριότερο, θα αποκτούν εμπειρία του αναιρετικού ελέγχου. Αυτό το τελευταίο θα τους βοηθάει τόσο στην αποτελεσματικότερη άσκηση των καθηκόντων κατά την επιστροφή τους στην οργανική θέση, στο εφετείο, όσο και στην προετοιμασία τους ως υποψήφιων αρεοπαγιτών.

Ευχαριστίες

- Προς τον Πρόεδρο της Συνεδρίασης, Αθανάσιο Κουτρομάνο⁷⁴.
- Προς τη Διευθύντρια Σπουδών, Μαρία Χασιρτζόγλου⁷⁵.
- Προς τους συναδέλφους που έκαναν υπομονή μέχρι το τέλος της παρουσίασης⁷⁶!
- Προς όσους διατηρούν τη θέληση να κάνουν υπομονή και να προσπαθούν, διαρκώς, ώστε να γίνονται αποτελεσματικοί μέχρι το τέλος της καριέρας τους...

---

⁷⁴ Ο οποίος δημιούργησε ένα πλαίσιο εξαιρετικής συνεργασίας κατά την περίοδο που ήταν πρόεδρος του Αρείου Πάγου· ήξερε να διευθύνει με ανιδιοτέλεια· με ευθύτητα και ειλικρινές χαμόγελο! Υπήρξε παραδειγματικό το πέρασμά του από το χώρο της Δικαιοσύνης!

⁷⁵ Η οποία, αν και η νεότερη της σύνθεσης, ήταν το «δεξί μου χέρι» την εποχή που διεύθυνα το Πρωτοδικείο Κιλκίς. Η ανάθεση της εισήγησης υπήρξε για μένα μια σπουδαία ευκαιρία προκειμένου να ξαναθυμηθώ την εμπειρία της αναιρετικής διαδικασίας [ήταν η σημαντικότερη της καριέρας μου] και να τη μοιραστώ μαζί σας. Εφ' όσον το μοίρασμα αυτό σας πρόσφερε ένα μικρό κομμάτι, χαίρομαι ιδιαίτερα· εάν υπήρξε απρόσφορο, συγχωρήστε με.

⁷⁶ Και πρόσεξαν τα ηλεκτρονικά αρχεία που έχω αποστείλει, προκειμένου μέσα από αυτά να καλυφθούν οι ατέλειες της προφορικής και, κατ' ανάγκη, συνοπτικής ανάπτυξης του θέματος.